

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

*До 220 - ої річниці з дня заснування
університету*

ВІСНИК
СКОВОРОДИНІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МОЛОДИХ
УЧЕНИХ

Збірник наукових праць

Харків – 2024

ІВАЩЕНКО ТЕТЯНА

МЕМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВІЗУАЛЬНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОСТОРИ..... 58

КОПТЄВА ТЕТЯНА

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯРУСНОСТІ
АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ 64

КОРОЛЬ ДМИТРО

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ 70

КОСТЕНКО ОЛЕНА

ВИКОРИСТАННЯ MIXED METHODS DESIGN У СУЧАСНИХ ІСТОРИКО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 75

МАЙСТРЮК ІРИНА

ЗАСОБИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ САМООСВІТИ ШКОЛЯРІ 79

ОСИНСЬКИЙ МИКОЛА

ДАШБОРД ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ..... 88

ПАНАСЕНКО ЮЛІЯ

АРТ-ПЕДАГОГІКА ЯК КАТЕГОРІЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ 96

ПІКУС ДМИТРО, БОНДАРЕНКО АНАТОЛІЙ

СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАВЧАЛЬНО-
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ РОЗВІДНИКІВ..... 102

ПОХИЛЬЧЕНКО КРИСТІНА, ЯРИС ОЛЕНА

ГРАВІЙНІ КАР'ЄРИ ЯК НОВІ ВОДНО-БОЛОТНІ ОСЕЛИЩА ПТАХІВ (НА
ПРИКЛАДІ ШТУЧНОГО ОЗЕРА МАКС-АЙТ-ЗЕ В М. ШТУТГАРТ,
НІМЕЧЧИНА)..... 108

14. Култаєва М. Д., Прокопенко І. Ф., Радіонова І. О., Троцько Г. В. /За головною редакцією Култаєвої М.Д. Соціологія глобалізації. Навчальний посібник. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008. 207 с.

15. Неклесова В. Ю. Меми як частина онімного простору. *Записки з ономастики*. 2017. Випуск 20. С. 210-222. DOI: <https://doi.org/10.18524/2410-3373.2017.20.133817>

16. Концептуальні засади реформування середньої освіти – Нова українська школа https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯРУСНОСТІ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Тетяна КОПТЄВА

доктор філософії (PhD), доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У наведеній статті розглянуті основні поняття та теоретичні засади дослідження двоярусних антропогенних ландшафтів, включаючи їх класифікацію та виявлення. Акцентована увага на методах дослідження антропогенних ландшафтів, включаючи використання різних методів збору та обробки даних, аналізу картографічного матеріалу та використання геоінформаційних систем. Наукове значення наукової статті полягає в тому, що вона надає нові підходи до дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів, що можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях та практичній діяльності.

Ключові слова: методи, дослідження, двоярусність, двоярусність антропогенних ландшафтів, класифікація, антропогенні ландшафти, Криворізька ландшафтно-технічна система.

This article discusses the basic concepts and theoretical foundations of the study of two-tiered anthropogenic landscapes, including their classification and identification. Attention is focused on the methods of studying anthropogenic landscapes, including the use of various methods of data collection and processing, analysis of cartographic material and the use of geographic information systems. The scientific significance of the article lies in the fact that it provides new approaches to the study of the two-tiered nature of anthropogenic landscapes, which can be used in further research and practice.

Keywords: *methods, research, two-tieredness, two-tieredness of anthropogenic landscapes, classification, anthropogenic landscapes, Kryvyi Rih landscape- technical system.*

При аналізі наукової літератури близька до широкого розуміння й трактовка антропогенного ландшафту у міжнародних словниках та «Географічній енциклопедії України»: «антропогенний ландшафт (від грец. άνθρωπος – людина і γέννωω – породжую, створюю) – ландшафт, змінений діяльністю людини в процесі виконання нею соціально-економічних функцій з відповідною технологією природокористування» [5].

Найважливішою складовою антропогенних ландшафтів є промислові території, де зосереджено виробництва та технологічні об'єкти. Це може включати заводи, фабрики, електростанції та інші об'єкти промислового призначення. Спостереження за динамікою цих ландшафтів дозволяє визначити вплив промисловості на природу та ефективність екологічних заходів.

Двоярусність антропогенних ландшафтів – це концепція, що описує сучасний ландшафт, який складається з двох основних рівнів антропогенного впливу. Поняття двоярусності наразі досить слабо вивчено, але в антропогенних ландшафтах прослідковується. Між двоярусністю і висотною диференцією можливо провести наскрізні лінії, але ці поняття досить різні. Висотна диференціація обумовлюється на різноманітті і зміні з висотною кліматичних чинників та їх дії на рослинний покрив, а двоярусність виникає внаслідок дії всіх

ландшафтові чинників, насамперед це літогенні (геологічна будова території, рельєф та їх розвиток), кліматичні, гідрологічні (функціонування поверхневих вод), гідрогеологічні (підземні води), ґрунтові, рослинні [2]. Двоярусність відповідно поділяється на два яруси: поверхневий та підземний.

Наприклад, Криворізька ландшафтно-технічна система (КЛТС) має яскравий приклад двоярусності антропогенних ландшафтів, у гірничопромислових ландшафтах поверхневий ярус обумовлюється виникненням відвалів, кар'єрів, териконів, шламосховищ [8]. Підземний ярус гірничопромислових ландшафтів поділяється на шахти (стволи, квершлаги, штреки, гезенки), штольні і просадочні воронки. Селитебний ландшафт Криворізької ландшафтно-технічної системи складається також з поверхневого та підземного ярусів. Поверхневому ярусу характерні селитебні забудови (багатоповерхневі житлові будинки, промислові підприємства, різноманітні торговельні центри, будинки культури, мистецтва та ін.). До підземного ярусу селитебного ландшафту відноситься швидкісний трамвай, який рухається надземними так і підземними лініями, такий вид руху трамваїв характерний тільки на території КЛТС [3].

При дослідженні двоярусності антропогенних ландшафтів застосовують різні методи, і перш, що використовують, – це інтегрований географічний підхід (рис.1). Для розуміння взаємодії антропосфери та біосфери необхідно об'єднати географічний аналіз, екологічні дослідження, археологічні відкриття та соціальні аспекти. Застосовуючи цей підхід, дослідники можуть отримати повніші уявлення про вплив людської діяльності на природні компоненти [7].

Геоінформаційний метод являється ключовим методичним інструментом у вивченні двоярусності антропогенних ландшафтів. Геоінформаційна система представляє собою комплекс для збору, зберігання та аналізу просторових географічних даних та пов'язаної інформації про об'єкти. У вужчому розумінні, це програмний інструмент, що надає користувачам можливість взаємодії з цифровою картою місцевості та додатковою інформацією про об'єкти [1].

Рис. 1. Методи дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів

Комплекс геоінформаційної системи може включати просторові бази даних, редактори растрової та векторної графіки, а також інструменти просторового аналізу. Застосовується цей інструмент у різних сферах, таких як картографія, геологія, метеорологія, землеустрій, екологія, муніципальне управління, транспорт, економіка, оборона та інші [1].

Для вирішення завдань, пов'язаних із обробкою просторових даних, традиційно використовується метод геоінформаційного аналізу, що включає в себе різноманітні функції для створення, редагування та аналізу просторових даних та їх тематичну обробку. Геоінформаційний аналіз, або просторовий аналіз, є процесом виявлення географічних закономірностей та взаємозв'язків між об'єктами дослідження за допомогою засобів геоінформаційних систем. Цей процес охоплює різноманітні операції, які можна виконати за допомогою географічної інформаційної системи.

Геоєкологічний метод – як спосіб розв'язання низки екологічних проблем антропогенних ландшафтів використовують у конструктивній географії давно. Специфіка геоєкологічних досліджень гірничопромислових територій полягає у застосуванні географічного підходу під час аналізу проблем охорони і

раціонального використання корисних копалин, загального природокористування та поліпшення навколишнього природного середовища.

Про інтенсивність процесу екологізації двоярусності антропогенних ландшафтів свідчить масштабне розгортання геоекологічних досліджень, спрямованих на розв'язання геоекологічних проблем, які супроводжуються екологічним або геоекологічним картографуванням і моделюванням [4].

Досить обширний метод дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів виступає конструктивно-географічний, який поділяється на ландшафтно-динамічний, ландшафтно-геохімічний і ландшафтно-біогеоценологічний [7].

Ландшафтно-динамічні методи, які проводять у процесі аналізу та оцінювання екологічної ситуації антропогенних ландшафтів, а саме гірничопромислових територій.

Проведення ландшафтно-геохімічних досліджень є одним з аспектів у вивченні екологічного стану антропогенних ландшафтів, що дає змогу визначити на основі їхнього геохімічного фону ступені забрудненості та склад забруднень, міграційні здатності геосистем залежно від хімічного складу та фізико-хімічних властивостей їхніх компонентів, ймовірність та можливі ареали накопичення забруднювальних речовин, геохімічну здатність ландшафтних систем до самоочищення від забруднень тощо.

Ландшафтно-геохімічні методи показали, що особливості міграції та акумуляції радіонуклідів у геосистемах аналогічні особливостям міграції та акумуляції інших хімічних елементів техногенного походження [6].

Ландшафтно-біогеоценологічні методи проводять з використанням системного підходу до вивчення ландшафтів і біогеоценозів, які охоплюють їхні основні геокомпоненти і зв'язки між ними, зумовлені процесами обміну речовини та енергії. Ці методи вивчають основні геокомпоненти гірських порід, ґрунти, ґрунтовні утворення, рослинність.

Ще однією важливою складовою методології визнання двоярусності антропогенних ландшафтів є проведення еколого-географічних експедицій на

місцях. Дослідження вказують на те, що експедиції дозволяють аналізувати вплив антропогенної діяльності на конкретних територіях, докладно вивчаючи взаємодію між людьми та оточуючим середовищем.

Соціально-географічний аналіз визначає вплив людських факторів на формування двоярусних антропогенних ландшафтів. Об'єктом дослідження соціальної географії слугує центральна постать – людина. У рамках дослідження розглядаються різні аспекти суспільства, соціальні групи, територіальні спільноти та інші людські колективи. Центральний об'єкт соціальної географії, як і у регіональній соціальній географії, не може бути вивчений окремо від інтегрального соціального простору і часу, у взаємодії з реальними геопросторово-часовими координатами [4].

Таким чином, методологія дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів об'єднує різноманітні підходи та методи, що охоплюють географію, екологію, геоінформаційний аналіз, соціальні науки та інше. Ця виважена комбінація дозволяє розкрити великий пласт знань, які визначають сучасну взаємодію людини та природи в умовах антропогенної діяльності.

Список використаних джерел

1. Зацерковний В. І., Бурачек В. Г., Железняк О. О., Терещенко А. О. Геоінформаційні системи і бази даних: монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 492 с.
2. Коптева Т.С. Двоярусність гірничопромислових та селитерних ландшафтів Криворізької ландшафтно-технічної системи. *Географічна освіта і наука: виклики і поступ* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 140-річчю географії у Львів. ун-ті : у 3 т. Львів : Простір-М. 2023. Т. 3. С. 100–103.
3. Коптева Т.С. Історія формування двоярусності гірничопромислових ландшафтів Криворізької ландшафтно-технічної системи. *Сьомі Сумські наукові географічні читання* : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф., Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2022. С. 134–137.
4. Коптева Т.С. Методологічна та методична основа дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів. *Проблеми безперервної географічної*

освіти і картографії. 2022. Вип. 36. С.43–49. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2022-36-05>

5. Коптева Т. С. Термінологічний апарат у процесі дослідження гірничопромислових ландшафтів. *Антропогенні мікроосередки : зб. матеріалів наук.-практ. конф. «Мікроосередкові процеси в антропогенних ландшафтах»*. (Вінниця, 3–5 жовт. 2018 р.) Вінниця. 2018. С. 57–63.

6. Рудько Г. І., Іванов Є. А., Паламарчук І. П. Гірничопромисловігеосистеми Західного регіону України : монографія. Київ: Букрек, 2019. Т. 1. 464 с.

7. Топчієв О. Г. Методологічні засади географії : підручник. Одеса : Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 352 с.

8. Koptieva T.S. Altitudinal differentiation and diversity of mininglandscapes of Kryvorizhzhia. monograph. H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Vinnytsia : TVORY, 2023. 138 p. : ill. ("Modern Nature and Landscapes of Ukraine"). ISBN 978-617-552-486-2.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ

Дмитро КОРОЛЬ

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У статті досліджено поняття готовності в контексті використання технічних засобів розвідки у військовій діяльності. Автор визначив готовність як інтегровану здатність військовослужбовця, що включає знання, уміння, навички та стійкість інтересів. Зазначається важливість психологічної підготовки для ефективного використання технічних засобів розвідки в умовах бойових дій.